QORTI ĊIVILI
PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF
ROBERT G. MANGION

SEDUTA TAT-30 TA' ĠUNJU 2020

Kawza Numru: 3

Rik. Gur. 648/2019 RGM

Michael Darmanin (I.D. 307352M) f'ismu proprju U ghan-nom ta' ohtu Francis Spiteri detentrici tal-Passaport numru 881040

Emanuel Darmanin (I.D. 34454M)

Carmelo Darmanin (I.D. 425850M)

Stephen Darmanin (I.D. 475862M)

Joseph Darmanin (I.D. 932847M)

Maria Carmela sive Charmaine Desira (I.D. 169374M)

Leonard Theuma (I.D. 354072M)

Grace Darmanin (I.D. 171743M)

Susan Hammett nee` Darmanin (I.D. 62672M)

Joseph Darmanin (I.D. 336582M)

vs.

Mary Grech (I.D. 657152M)

Carmen Spiteri (I.D. 217577M)

Pauline Valletta (I.D. 961950M)

Josephine sive Joyce Bugeja (I.D. 11456M)

Catherine Aquilina (I.D. 954249M)

Direttur Tar-Registru Pubbliku

Il-Qorti:

Rat ir-**rikors guramentat tal-atturi** pprezentat fl-1 ta' Lulju, 2019 li permezz tieghu ippremettew u talbu s-segwenti:

1. Illi l-esponenti huma n-neputijiet, u t-tfal tan-neputijiet, ta' Teresa Darmanin.

2. Illi l-imsemmija Teresa Darmanin kienet xebba, ma kellhiex ulied, u kienet tghix flimkien ma zewgt hutha guvintur Francesco Saverio Darmanin u Giuseppe Darmanin. Teresa Darmanin kienet iddur bihom u tiehu hsiebhom.

3. Din Teresa Darmanin ma kienetx mara ta' skola, ma kienetx taf tikteb u taqra u bil-kemm kienet taf tiffirma. Ma kienetx taf tghodd, jew ccempel bit-telephone. Fejn jidhlu flus u proprjeta' din kienet thalli ghal kollox f'idejn hutha sakemm dawn kienu hajjin. Wara li miet huha Giuseppe sahhet Teresa Darmanin bdiet sejra lura sal-punt li anke kienet taghta puplesija. Wara li Fransesco Saverio kien gie nieqes sahhitha kienet marret hafna ghall-aghar.

4. Illi l-ewwel ma miet fost l-ahwa kien Giuseppe Darmanin li miet fid-19 ta' Lulju 2012 (Dok. 'A'). Illi l-imsemmi Giuseppe Darmanin hallha bhala werreita tieghu lil ohtu Teresa Darmanin. Sussegwentement fl-10 ta' Frar 2015 miet ukoll Francesco Saverio Darmanin (Dok. 'B') li skond r-ricerki li saru (Dok. 'C') fuqu jidher li miet testat bit-testment in atti tan-Nutar Dottor Vanessa Pool, bin-nota tal-insinwa relattiva bin-Numru T/8725/2009. Illi minkejja li dan it-testment jidher li hu insinwat, meta l-esponenti ppruvaw jottjenu kopja tal-istess minghand in-Nutar tal-Gvern gew infurmati illi dan it-testment qatt ma gie depozitat hemmhekk. Ghalhekk, l-esponenti kienu kostretti jottjenu kopja tal-istess Testment minghand in-Nutar Vanessa Pool, kopja ta' liema testment hija hawn annessa u mmarkata bhala Dok 'D'. Illi mill-kopja li ghaddiet in-nutar Pool lill-esponenti jidher illi l-imsemmi Francesco Saverio Darmanin istitwixxa bhala werrieta tieghu lil Teresa Darmanin.

5. Illi lejn l-ahhar ghaxar snin ta' hajjet Teresa Darmanin, wara li bdew jmorru lura hut Teresa Darmanin, u cioe' Giuseppe Darmanin u Francesco Saverio Darmanin, l-intimata Mary Grech kienet tghaddi xi zmien fid-dar taghhom f'77, Pretty Bay, Birzebbugia, taht il-preteza li qed trendilhom servigi.

6. Illi l-imsemmija Teresa Darmanin mietet xebba nhar l-10 ta' Jannar 2016 (Dok. 'E').

7. Illi wara mewtha rrizulta li l-imsemmija Teresa Darmanin kienet ghamlet zewg testmenti u cioe' dawk insiwati bin-numru T/12903/2012 u kif ukoll dak insinwat bin-numru T/4725/2013, u dan fi zmien tmien xhur minn xulxin. (Kopja tar-ricerki testamentarji taghha huma hawn annessi u mmarkati bhala Dok 'F' u l-kopji tat-testmenti Dok. 'G' u Dok. 'H')

8. Illi fl-ewwel min dawn it-testment, u cioe' dak insinwat bin-numru T/12903/2012 datat l-1 t'Awwissu 2012:

'it-testatrici thalli b'titolu ta' legat a favur ulied hutha gia naxxenti ikoll ndaqs bejniethom s-sehem illi t-testatrici ghandha mill-imhazen li jinsabu gewwa l-Marsa gewwa Mall il-Braken, bis-sostituzzjoni volgari ta' uliedhom…Salv il-premess it-testatrici qieghda tinnomina u tistitwixxi bhala eredi universali u padruna asoluta tal-gid taghha kollu ghal wara mewtha lin-neputija taghha Mary mart Thomas Grech bis-sostituzjoni favur uliedha f'kaz ta' premorjenza'.

9. Illi fit-tieni testment taghha, u cioe' dak insinwat bin-numru T/4725/2013 it-testatrici Teresa Darmanin qabel xejn hassret u rrevokat kull testment li setghet ghamlet qabel dak u imbghad iddisponiet kif isegwi:

'L-Ewwel Artikolu
It-testatrici qieghda thalli b'legat a favur l-ahwa Darmanin u cioe' Michael, Emanuel, Charlie, Pawlu u Stephen u Joseph, Frances Spiteri kwantu ghal ottava (1/8) kull wiehed filwaqt illi l-ottava rimanenti a favur Charmain u Lennart li jigu ulied il-premorta May, l-awha Darmanin jigu ulied Angelo u Saveria nee' Desira, bis-sostituzzjoni favur uliedhom u in mankanza bl-akkrexximent u cioe' il-fond numru wiehed u tnejn (1,2) Sqaq il-Pont Marsa, sitta u sebgha (6,7) Sqaq il-Pont Marsa u numru erbgha u hamsin (45) Lighters Wharf Marsa. Dan kollu bis-sostituzzjoni favur uliehom.

It-tieni Artikolu,

It-testatrici thalli b'titolu ta' legat a favur l-ahwa Bartolo u cioe' Carmen, Pauline, Joyce, Catherine u Mary ilkoll ahwa ulied il-mejjet Joseph Bartolo u Maria nee' Darmanin kwantu ghal kwinta (1/5) indiviza kull wiehed bis-sostituzzjoni favur uliedhom il-fondi numru erbghin (40), wiehed u erbghin (41), tnejn u erbghin (42), tlieta u erbghin (43), erbgha u erbghin (44) Lighters Wharf, Marsa.

It-tielet Artikolu

It-testatrici salv il-premess qed tinnomina u tikkostitwixxi bhala eredi universali taghha padruna assoluta tal-gid taghha kollu ghal wara mewtha lil Mary mart Thomas Grech bis-sostituzzjoni favur uliedhom f'kaz ta' premorjenza.'

10. Illi wara li mietet Teresa Darmanin, l-atturi f'din il-kawza kienu bdew jippruvaw javvicinaw lin-Nutar Pool sabiex jkun jista' jinqara t-testment ta' Teresa Darmanin, madanakollu n-nutar ghaddietilhom kopja traskritta ta' dan it-testment insinwat bin-numru T/4725/2013 (Dok. 'I').

11. Illi ghal din ir-raguni l-atturi f'din il-kawza kienu hasbu sabiex jordnaw ir-ricerki testamentarji tal-imsemmija Teresa Darmanin huma stess u ordnaw il-kopji ta' dawn it-testmenti minghand in-Nutar tal-Gvern. Wara li ordnaw dawn il-kopji rrealizzaw illi l-fondi sitta u sebgha (6,7) Sqaq il-Pont Marsa ma kienux gew indikati f'din il-kopja traskritta li kienet ghaddietilhom in-Nutar Pool.

12. Illi meta ndunaw b'dan huma ppruvaw javvicinaw lin-Nutar li ma riedetx tisma' u ghalhekk kellhom jippruvaw jikkuntattjawha tramite l-avukati taghhom. L-ewwel ma kitbulha kienu tramite l-Avukat Michael Grech illi permezz tal-ittra datata 12 t'Ottubru 2016 kien talab ghal laqgha man-nutar. Wara li ghal numru ta' xhur ma kien gara xejn l-esponenti kienu biddlu l-avukati taghhom u ingaggjaw lil Dr Anna Mallia li min-naha taghha kienet kitbet lin-Nutar Pool sabiex ssir l-immissjoni fil-pussess tal-fondi li gew mhollija b'legat, inkluz il-fondi 6 u 7 Sqaq il-Pont (Dok. 'J').

13. Illi b'risposta ghal dan kienet kitbet lura n-Nutar Pool lil Dr Mallia fejn espressament tghidilha '*ma nafx minn fejn irrizultalek li 6 u 7 thalla lil ahwa Darmanin (klijenti tieghek) ghaliex jien ergajt qrajt it-testment kwotat minnek u dawn mhux imsemmija u cioe jfisser li 6 u 7 sqaq il-pont gie mholli lil eredi li fil-fatt gia thallset id-denunzja fuqu s-sena l-ohra'.* (Dok. 'J')

14. Illi madanakollu meta imbaghad konfrontata bil-kopja ta' dan it-testment li kienet giet mibghtua lin-Nutar tal-Gvern in-Nutar Pool accettat illi kellha ssir l-immissjoni fil-pussess ta' dawn iz-zewg fondi ukoll.

15. Illi dan kollu jixhet dubbju serju fuq t-testmenti ta' Teresa Darmanin ghaliex mill-korrispondenza skambjata kien car li n-Nutar Pool, li kienet in-Nutar li kienet ippublikat it-testmenti ta' Giuseppe, Francesco Saverio u kif ukoll iz-zewg testmenti ta' Teresa Darmanin ma kienetx qed tissalvagwardja l-interessi tal-werrieta u tal-legatarji b'mod ugwali.

16. Illi barra minn hekk, u skond ma jidher mill-kopji tat-testmenti ta' Teresa Darmanin, b'kumbinazzjoni liema bhalha, wiehed mix-xhieda ta' dan it-testment certu Emanuel Cilia inzerta xhud fuq dawn iz-zewg testmenti, minkejja li dakinhar tat-tieni testment Cilia kellu l-eta' venerabbli ta' 79 sena. Tajjeb jinghad li dan Emanuel Cilia kien ukoll x-xhud fuq it-testment ta' Francesco Saverio Darmanin, u li b'kumbinazzjoni ohra, it-tieni wahda, kien jigi z-ziju ta' Thomas Grech, ir-ragel tal-intimata Mary Grech, li eventwalment wirtet kollox.

17. Illi dan maghdud, tajjeb li wiehed jirrimarka ukoll illi l-firem fuq iz-zewg testmenti ta' Teresa Darmanin m'ghandhomx x'jaqsmu la ma xulxin u wisq inqas mal-firem li kienet taghmel Teresa Darmanin fuq atti u dokumenti ohrajn.

18. Barra minn hekk sallum sa fejn jafu l-esponenti, it-testment ta' Francesco Saverio Darmanin, u kif ukoll il-causa mortis li kienet ghamlet Teresa Darmanin bin-numru tal-insinwa I 2897/2013 datata 20 ta' Frar 2013 wara l-mewt ta' Giuseppe Darmanin, zewg atti ppublikati min-Nutar Vanessa Pool, ghadhom ma gewx depozitati man-Nutar tal-Gvern.

19. Illi bla pregudizzju ghal dak kollu suespost, anke kieku ghall-grazzja tal-argument hija verament sabet mezz taghmel dan it-testment, id-decuius Teresa Darmanin ma kienetx f'kundizzjoni fizika u mentali li taghmel testment;

20. Illi bla pregudizzju ghal dak kollu suespost, anke kieku dawn iz-zewg testmenti kienu genwini, kif ser jigi trattat ahjar tul din il-kawza ghandu jigi ppruvat li dan it-testment ma setax sar hlief bi frodi, qerq, ingann, u/jew theddid;

Ghaldaqstant, prevja li din l-Onorabbli Qorti taghti dawk il-provvedimenti kollha li jidrulha xierqa u opportuni, jghidu l-intimati ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex:

1. Tiddikjara li t-testmenti redatti fl-1 ta' Awwissu 2012 u fit-3 t'April 2013 min-Nutar Dottor Vanessa Pool huma foloz, fazulli, mhux awtentici, u/jew saru minn persuna mhux kapaci taghmel testment, u/jew sar bi frodi, qerq, ingann u/jew theddid u minacci, u li fi kwalunkwe kaz dak li hemm miktub f'dan it-testment ma jirrispekkjax l-intenzjoni u r-rieda hielsa ta' Teresa Darmanin;

2. Tiddikjara li t-testmenti redatti fl-1 ta' Awwissu 2012 u fit-3 t'April 2013 min-Nutar Dottor Vanessa Pool bhala null u bla ebda effett fil-ligi;

3. Tordna lid-Direttur tar-Registru Pubbliku jagixxi skond dawk il-provvedimenti kollha li dik il-Qorti jidhrilha xierqa u necessarji li taghti lilu fic-cirkostanzi sabiex l-atti tar- Registru Pubbliku jkunu jirrispekkjaw il-verità tal-fatti kif stabbiliti fil-kawza odjerna;

4. Tiddikjara li l-partijiet kollha f'din il-kawza, salv ghad-Direttur tar-Registru pubbliku, huma lkoll werrieta ta' Teresa Darmanin.

5. Tordna lill-Mary Grech biex fi zmien qasir u perentorju tirrimetti fil-pussess ta' l-atturi dik il-proprjetà kollha, mobbli u immobbli, formanti l-eredità ta' Teresa Darmanin;

Bl-ispejjez kontra l-intimata ingunta ghas-subizzjoni;

Rat ir-**risposta guramentata tad-Direttur tar-Registru Pubbliku** prezentata fil-21 t'Awwissu, 2019 fejn jinghad kif gej:

1. Illi l-esponenti teċċepixxi illi ma hijiex edotta mill-fatti hekk kif inhuma ddikjarati fir-rikors ġuramentat;

2. Illi bla ħsara għal premess, l-esponenti teċċepixxi illi huwa ċar li l-involviment jew parteċipazzjoni tagħha fil-każ in deżamina kien limitat biss għall-insinwazzjoni tat-testmenti pubbliċi ta' Teresa Darmanin, liema ċertifikati tal-imsemmija testmenti pubbliċi jġibu n-numru ta' insinwa T/12903/2012 u T/4725/2013, u jinsabu hawn annessi u mmarkati bhala 'Dok. DRP 1' u 'Dok. DRP 2' rispettivament;

3. Illi testmenti pubbliċi surreferiti ġew irreġistrati in konformita' mad-disposizzjonijiet tal-liġi, ċioe' skont il-Kodiċi Ċivili (Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta) u l-Att dwar ir-Reġistru Pubbliku (Kapitolu 56 tal-Liġijiet ta' Malta);

4. Illi in vista tas-suespost, l-esponent jeċċepixxi illi l-azzjoni tal-attur mhijiex attribwibbli għal xi għemil da parti l-esponent u kwindi huwa ma għandux jiġi assoġġettat għall-ispejjeż tal-kawża istanti tenut kont lir-rwol tiegħu;

5. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Bl-ispejjeż kontra l-atturi li qegħdin jiġu inġunti minn issa in subizzjoni.

Rat ir-**risposta guramentata tal-konvenuti l-ohra** pprezentata fl-10 ta' Settembru, 2019 fejn jinghad kif gej:

1. ILLI preliminarjament jiġi rilevat li r-Rikors Ġuramentat tal-atturi huwa irritu u null a tenur tal-Artikolu 789(1)(ċ) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta *stante* illi dan ma fihx: i) "dikjarazzjoni li tfisser b'mod ċar u sewwa l-oġġett tal-kawża" a tenur tal-Artikolu 156(1)(a) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta,

kif ukoll ii) indikazzjoni u spjegazzjoni tar-"raġuni tat-talba" *ai termini* tal-Artikolu 156(1)(b) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, liema nuqqasijiet jippreġudikaw id-drittijiet ta' difiża tal-esponenti *in limine litis - electa una via non datur recursus ad alteram.*

Dan, stante li, minn qari tal-istess Rikors Ġuramentat teżisti konfużjoni, u, fil-fatt, m'huwiex ċar jekk l-atturi qegħdin isejsu l-azzjoni tagħhom fuq allegata inkapaċità tat-testatriċi [*vide* l-paragrafu bin-numru dsatax (19) tar-Rikors Ġuramenat], fuq allegat vizzju fil-kunsens tagħha [*vide* l-paragrafu bin-numru għoxrin (20) tar-Rikors Ġuramentat], jew, saħansitra fuq il-fehma tagħhom li "t-testmenti redatti fl-1 ta' Awissu 2012 u fit-3 ta' April 2013 min-Nutar Dottor Vanessa Pool huma foloz, fażulli, mhux awtentiċi" [*vide* l-ewwel (1) talba kontenuta fir-Rikors Ġuramentat tal-atturi], liema allegazzjonijiet kontradittorji, min-natura tagħhom stess, jirrekjedu provi u eċċezzjonijiet ta' natura u ta' portata għal kollox differenti minn xulxin.

F'dan ir-rigward, jiġi rrilevat li, fir-Rikors Ġuramentat tagħhom, l-atturi naqsu, għal kollox, milli jindikaw, jew milli jagħtu xi ħjiel dwar min, fil-fehma tagħhom, setà wettaq "frodi, qerq, ingann, u/jew theddid" fil-konfront tat-testatriċi, liema nuqqas, fih innifsu, jippreġudika d-dritt tal-konvenuti, jew min minnhom, li jiddefendu ruħhom kif imiss f'dan l-istadju tal-proċedimenti ġudizzjarji odjerni.

2. ILLI, mingħajr preġudizzju u in sostenn għall-ewwel (1) eċċezzjoni suesposta, jiġi rilevat li r-Rikors Ġuramentat tal-atturi huwa irritu u null a tenur tal-Artikolu 789(1)(ċ) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta *stante* illi dan ma fihx: i) "dikjarazzjoni li tfisser b'mod ċar u sewwa l-oġġett tal-kawża" a tenur tal-Artikolu 156(1)(a) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta kif ukoll ii) indikazzjoni u spjegazzjoni tar-"raġuni tat-talba" *ai termini* tal-Artikolu 156(1)(b) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, liema nuqqasijiet jippreġudikaw id-drittijiet ta' difiża tal-esponenti *in limine litis - electa una via non datur recursus ad alteram.*

Dan, in vista tal-fatt li teżisti inkompatibilità ġuridika bejn l-ewwel (1), it-tieni (2) u l-ħames (5) talba, kif dedotti fir-Rikors Ġuramentat tal-atturi, stante li huwa ġuridikament inkonċepibbli li wieħed jattakka l-validità ta' testament/i, u fl-istess nifs, jitlob ukoll lil din l-Onorabbli Qorti sabiex tordna lill-konvenuta Mary Grech, *ossia* l-eredi universali indikatia mit-testatriċi, sabiex timmitti lill-atturi fil-pussess tal-propjetà immobbli mħollija lill-istess atturi *ai termini* tal-istess testmenti li huma qed jipprovaw jimpunjaw bħala nulli u invalidi.

3. ILLI, mingħajr preġudizzju għas-suespost, u filwaqt li jżommu ferm il-kontestazzjoni tagħhom kontenuta fl-ewwel (1) u fit-tieni (2) eċċezzjoni suesposta, jiġi rrilevat li, fin-nuqqas li din l-Onorabbli Qorti kellha tilqà jew tikkunsidra dawn eċċezzjoni ta' natura preliminari u proċedurali, l-atturi għandhom, fi kwalunkwe kaz, *in limine litis*, u qabel il-bidu tas-smiegħ tal-provi, jindikaw u jiċċaraw in-natura u l-bażi legali tal-azzjoni u tal-pretensjonijiet tagħhom. Dan, sabiex l-atturi, sa mill-bidu tal-procedimenti ġudizzjarji odjerni, ikunu jistgħu jitqiegħdu f'qagħda li jiddefendu ruħhom mill-allegazzjonijiet vantati fil-konfront tagħhom, u dan mingħajr ebda preġudizzju għad-drittijiet ta' difiża tagħhom.

F'dan ir-rigward, l-esponenti qegħdin jirriżervaw ukoll id-dritt spettanti lilhom li jressqu eċċezzjonijiet u linji difensjonali ulterjuri ġaladarba u fl-eventwalità li kellha tiġi pprovduta d-debita kjarifika f'dan ir-rigward.

4. ILLI, mingħajr preġudizzju għas-suespost, u filwqt li jżommu ferm il-kontestazzjoni tagħhom relattiva għan-nullità tar-Rikors Ġuramentat tal-atturi, l-esponenti jirrilevaw li, fi kwalunkwe każ, fl-eventwalità li ma kellhomx jintlaqgħu l-ewwel (1) u/jew it-tieni (2) eċċezzjoni suesposta, din l-Onorabbli Qorti għandha, fi kwalunkwe każ, tordna lill-atturi sabiex jottempraw ruħhom ma' dak rikjest mill-Artikolu 156(8) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, u dan stante li huma naqsu milli jipprovdu l-indikazzjoni rikjesta mill-Artikolu 156(4) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, *ossia* l-indikazzjoni tal-ismijiet sħaħ, kif ukoll tal-fatti u tal-provi li bi ħsiebhom jagħmlu permezz tax-xhieda indikati minnhom.

5. ILLI, mingħajr preġudizzju għas-suespost, ġaladarba, fir-Rikors Ġuramentat tagħhom l-atturi għażlu li jagħmlu numru ta' allegazzjonijiet intrinsikament konnessi mal-qadi tad-dmirijiet tan-Nutar Dottor Vanessa Pool [*vide,* senjatament, il-paragrafu bin-numru ħmistax (15) tar-Rikors Ġuramentat], jiġi rrilevat li l-ġudizzju m'huwiex wieħed integru.

Għaldaqstant, fi kwalunkwe każ, is-smiegħ tal-proċedimenti odjerni m'għandux jinbeda qabel ma jiġi integrat l-istess ġudizzju.

6. ILLI, mingħajr preġudizzju għas-suespost, jiġi rrilevat li l-atturi m'għandhomx interess ġuridiku sabiex jippromwovu l-azzjoni tagħhom, u dan in vista tal-konklużjoni, kif ukoll tal-kontenut innifsu tal-iskrittura datata tlettax ta' April tas-sena elfejn u sbatax (13.04.2017) **('Dok. MG 1')** relattiva għall-immissjoni fil-pussess fil-proprjetajiet imħollija lilhom b'titolu ta' legat, *ossia* għar-rigward tal-proprjetajiet immobbli hemm identifikati bħala "a. [i]l-fondi numru wiehed u tnejn (1,2) Sqaq il-Pont Marsa"; b. il-fondi sitta u sebgha (6,7) Sqaq il-Pont Marsa; c. il-fond numru hamsa u erbghin (45) Lighters Wharf Marsa". Għaldaqstant, l-atturi akkwijexxew għat-termini u għall-implikazzjonijiet naxxenti mit-testment datat tlieta ta' April tas-sena elfejn u tlettax (03.04.2013) u, fil-fatt, fl-imsemmija skrittura l-partijiet kienu ddikjaraw li "<u>[i]l-legatarji jaccettaw u b'hekk il-partijiet jaghtu lil xulxin kwisttanza mill-aktar ampja u assoluta</u>."

F'dan ir-rigward, jiġi rrilevat ukoll li l-kwistjonijiet imqanqla mill-atturi permezz tal-ittra legali tagħhom datata tnax ta' Ottubru tas-sena elfejn u sittax (12.10.2016) [annessa mar-Rikors Ġuramentat tal-atturi u hemm immarkata bħala **'Dok. J'**, kif deskritta fil-paragrafu bin-numru tnax (12) tal-istess Rikors Ġuramentat], fil-fatt, ġew sorvolati permezz tal-konklużjoni tal-imsemmija skrittura.

7. ILLI l-konvenuti Carmen Spiteri Pauline Valletta Josephine *sive* Joyce Buġeja, Catherine Aquilina m'humiex il-leġittimu kontradditturi għat-talbiet tal-atturi, kif dedotti, u, għaldaqstant, għandhom jiġu liberati mill-osservanza

tal-ġudizzju. Dan stante li huma ma ġewx istitwiti bħala legatarji, u wisq inqas bħala eredi tat-testatriċi Teresa Darmanin.

8. ILLI, mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet suesposti, għar-rigward tal-mertu tal-proċedimenti ġudizzjarji odjerni jiġi rrilevat li l-pretensjonijiet u t-talbiet tal-atturi huma totalment infondati fil-fatt u fid-dritt, u, għaldaqstant, għandhom jiġu miċħudha bl-ispejjeż a karigu tagħhom. F'dan ir-rigward, jiġi rrilevat ukoll li l-esponenti qegħdin jiċħdu kwalunkwe allegazzjoni li t-testatriċi Teresa Darmanin setgħet ma kellhiex il-kapaċità neċessarja jew l-użu tal-fakultajiet mentali meħtieġa sabiex tagħmel it-testment datat 3 ta' April, 2013, kif ukoll l-allegazzjoni li l-kontenut tal-istess setà kien il-prodott ta' vizzju fil-kunsens tagħha, u dan kif se jirriżulta waqt is-smiegħ tal-proċedimenti ġudizzjarji odjerni.

9. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Rat l-atti tal-kawza;

Rat illi waqt is-seduta tat-12 ta' Novembru 2019 gie ddikjarat minn din il-Qorti li jehtieg li l-ewwel jigu trattai u decizi l-eccezzjonijiet preliminari innumerati 1 sa 4;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-konvenuti pprezentata fit-28 ta' Novembru 2019[1];

Rat illi l-atturi u d-Direttur tar-Registru Pubbliku nonostante li inghataw l-opportunità jipprezentaw in-nota ta' sottomissjonijiet rispettivi taghhom, dawn naqsu milli jaghmlu dan;

Semghet it-trattazzjoni tal-partijiet, liema trattazzjoni giet ukoll traskritta[2];

[1] Pagna 68 tal-process.
[2] Pagna 82 tal-process.

Rat illi l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza preliminari dwar l-eccezzjonijiet preliminari tal-konvenuti Mary Grech et.

Ikkonsidrat;

L-azzjoni mressqa mill-atturi tirrigwarda l-wirt ta' Teresa Darmanin li mietet xebba fl-10 ta' Jannar 2016. Minn ricerka li saret mill-atturi ghand in-Nutar tal-Gvern irrizulta li s-Sinjura Darmanin kienet ghamlet zewg testmenti, wiehed fl-1 t'Awwissu 2012 u iehor fit-3 t'April 2013 u iddisponiet mill-assi taghha kif deskritt fit-tmien u d-disa' premessa tal-atturi. Mill-verzjoni traskritta mibghuta lill-atturi min-Nutar Vanessa Pool irrizulta li kien hemm diskrepanza dwar il-fond 6 u 7, Sqaq il-Pont, Marsa, fejn dan il-fond filwaqt li kien jidher fit-testment miktub bl-idejn konservat ghand in-Nutar tal-Gvern, dan l-istess fond ma kien jissemma xejn fil-kopja traskritta. Fir-rikors promotur hemm premess li l-atturi, permezz tal-avukat tal-fiducja taghhom, ikkonfrontaw lin-Nutar dwar din id-diskrepanza, fejn filwaqt li n-Nutar ghall-ewwel cahdet li l-fond 6 u 7, Sqaq il-Pont, Marsa kien gie mholli b'legat lill-ahwa Darmanin; izda meta giet ri-infaccata bil-kopja tat-testment migbura minghand in-Nutar tal-Gvern hija accettat li kellu jsir l-immissjoni fil-pussess ta' dawn iz-zewg fondi wkoll.

L-atturi jsostnu li b'dan l-attegjament in-Nutar Pool naqset milli tissalvagwardja l-interessi tal-werrieta u tal-legatarji b'mod ugwali. Jaghmlu ukoll osservazzjonijiet rigwardanti x-xhud li kien prezenti ghaz-zewg testmenti ta' Teresa Darmanin, cioe ragel ta' eta avvanzata u li kien jigi iz-ziju ta' Thomas Grech, ir-ragel tal-konvenuta Mary Grech, li eventwalment wirtet kollox. Dwar dawn it-testmenti jghidu wkoll li l-firem fuq iz-zewg testmenti m'ghandhomx x'jaqsmu ma' xulxin u wkoll li ma kienux jaqblu ma' firem li kienet taghmel Teresa Darmanin fuq atti u dokumenti ohra.

L-atturi jippremettu wkoll illi anke jekk ghas-sahha tal-argument jirrizulta illi d-decujus iffirmat it-testmenti inkwistjoni; isostnu illi minghajr pregudizzju ghall-premessi precedenti illi hija ma kinitx f'kapacità fizika u mentali li taghmel dawn it-testmenti.

Finalment jghidu wkoll li anke jekk it-testmenti huma genwieni, dawn saru b'qerq, frodi, ingann u/jew theddid.

Minn dawn il-fatti jirrizulta ghalhekk li l-azzjoni hija bbazata fuq tlett premessi:

a. It-testmenti huma foloz ghaliex m'humiex awtentici u mhux iffirmati minn Teresa Darmanin;
b. Jekk it-testmenti huma ffirmati minn Teresa Darmanin, dawn saru meta hija ma kinitx kapaci fizikament u mentalment li taghmilhom;
c. Anke jekk kienet kapaci, Teresa Darmanin giet imgeghla taghmel dawn it-testmenti bi frodi, qerq, ingann, theddid jew minacci u li ma sarux skont l-intenzjoni tas-Sinjura Darmanin.

Il-konvenuti min-naha taghhom qeghdin jirribattu billi ssollevaw is-segwenti eccezzjonijiet preliminari:-

L-Ewwel Eccezzjoni Preliminari.

1.ILLI preliminarjament jiġi rilevat li r-Rikors Ġuramentat tal-atturi huwa irritu u null a tenur tal-Artikolu 789(1)(ċ) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta stante illi dan ma fihx: i) "dikjarazzjoni li tfisser b'mod ċar u sewwa l-oġġett tal-kawża" a tenur tal-Artikolu 156(1)(a) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, kif ukoll ii) indikazzjoni u spjegazzjoni tar-"raġuni tat-talba" ai termini tal-Artikolu 156(1)(b) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, liema nuqqasijiet jippreġudikaw id-drittijiet ta' difiża tal-esponenti in limine litis - electa una via non datur recursus ad alteram.

Dan, stante li, minn qari tal-istess Rikors Ġuramentat teżisti konfużjoni, u, fil-fatt, m'huwiex ċar jekk l-atturi qegħdin isejsu l-azzjoni tagħhom fuq allegata inkapaċità tat-testatriċi [vide l-paragrafu bin-numru dsatax (19) tar-Rikors Ġuramenat], fuq allegat vizzju fil-kunsens tagħha [vide l-paragrafu bin-numru għoxrin (20) tar-Rikors Ġuramentat], jew,

saħansitra fuq il-fehma tagħhom li "t-testmenti redatti fl-1 ta' Awissu 2012 u fit-3 ta' April 2013 min-Nutar Dottor Vanessa Pool huma foloz, fażulli, mhux awtentiċi" [vide l-ewwel (1) talba kontenuta fir-Rikors Ġuramentat tal-atturi], liema allegazzjonijiet kontradittorji, min-natura tagħhom stess, jirrekjedu provi u eċċezzjonijiet ta' natura u ta' portata għal kollox differenti minn xulxin.

*F'dan ir-rigward, jiġi rrilevat li, fir-Rikors Ġuramentat tagħhom, l-atturi naqsu, għal kollox, milli jindikaw, jew milli jagħtu xi ħjiel dwar min, fil-fehma tagħhom, setà wettaq "frodi, qerq, ingann, u/jew theddid" fil-konfront tat-testatriċi, liema nuqqas, fih innifsu, jippreġudika d-dritt tal-konvenuti, jew min minnhom, li jiddefendu ruħhom kif imiss f'dan l-istadju tal-proċedimenti ġudizzjarji odjern*i.

Ikkunsidrat;

Artikolu 789 (1) (c) tal-Kapitolu 12 jipprovdi li

"(1) L-eċċezzjoni ta' nullità tal-atti ġudizzjarji tista'tingħata -
[...]
(ċ) jekk fl-att ikun hemm vjolazzjoni tal-forma meħtieġa mil-liġi, ukoll jekk mhux taħt piena ta' nullità, kemm-il darba dik il-vjolazzjoni tkun ġiebet, lill-parti li titlob in-nullità, preġudizzju illi ma jistax jissewwa xort'oħra ħlief billi l-att jiġi annullat;"

In tema legali ssir referenza ghas-sentenza **Amarcord Limited vs. Rita Schembri et** (Rik Gur 498/2014 JRM) deciza mill-Qorti Civili Prim'Awla fit-23 ta' Jannar 2010 fejn il-Qorti iddeliberat dwar eccezzjoni simili ghal dik in dizamina:

"Illi, kif ingħad f'għadd ta' deċiżjonijiet tal-Qrati tagħna, id-distinzjoni bejn nullità mtellgħa taħt il-paragrafu (ċ) u dik taħt il-paragrafu (d) tas-sub-artikolu (1) tal-artikolu 789, tikkonsisti fil-fatt li, f'tat-tieni, l-att ġudizzjarju

jkun milqut minn nuqqas ta' partikolarità essenzjali meħtieġa mil-liġi, u mhux "sempliċi" ksur tal-forma preskritta [Ara, per eżempju, P.A. C.S.:**4.11.1988** fil-kawża fl-ismijiet ***Carmelo Galea vs Pawlu Cuschieri*** (mhix pubblikata)]. Huwa xieraq li jissemma li l-liġi titkellem dwar "partikolarità essenzjali" u mhux partikolarità kwalsijasi. Biex partikolarità f'att ġudizzjarju titqies bħala "essenzjali" jeħtieġ li jintwera li n-nuqqas tagħha f'dak l-att ixekkel serjament u irrimedjabbilment xi wieħed jew aktar mill-għanijiet leġittimi tar-regoli proċedurali li l-kawżi jimxu b'ħeffa, effiċjenza, ekonomija u ħarsien tal-jeddijiet u tad-difiża u tal-prinċipji tal-ġustizzja naturali [P.A. GCD **31.10.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Diane Vella et vs Medserv Operations Limited***];

Illi, f'waħda mis-sentenzi li qieset kwestjoni bħal din taħt eżami jingħad hekk: *". . . ma hemmx kwestjoni li dottrinarjament huwa importanti li jiġu, għall-finijiet ta' l-oġġett tat-talba u tad-dritt li jiddeterminaha, eżaminati attentament il-fattijiet li jkunu taw lok għall-ġudizzju, u dawn il-fattijiet ma jistgħux ma jkunux a konjizzjoni tal-kontendenti; jekk minn dawn il-fattijiet jitnissel aktar minn dritt wieħed sabiex id-domanda tkun imressqa 'l quddiem f'ġudizzju, ma hemm xejn fil-liġi li l-attur li jippromwoviha ma jkunx jista' jiddeduċihom jekk jittendi li huma ntiżi għall-otteniment ta' l-oġġett propost, salv li l-istess ma humiex inkonċiljabbli. Dina r-redazzjoni ta' l-att taċ-ċitazzjoni ma tirrendix dak l-istess att għall-kawżalijiet tiegħu mhux ċar, iżda se mai turi in forza ta' liema drittijiet ("jus petendi") l-attur ikun qiegħed jippromwovi l-azzjoni. Apparti dana, ebda preġudizzju ma jitnissel lill-konvenut minn dana l-aġir ġuridiku, il-għaliex huwa jkun jista' jirripudja l-azzjoni attriċi għad-drittijiet kollha radikati fl-att promotorju tal-kawża. . . "* [App. Ċiv. **14.11.1949** fil-kawża fl-ismijiet ***Borġ noe vs Vincenti*** (Kollez.Vol: XXXIII.i.535, a fol. 538)];

Illi jidher li hija ħaġa iebsa li tgħid b'regola minn qabel liema huma dawk l-azzjonijiet multipli li ma joqogħdux flimkien: il-kejl xieraq hu li l-kwestjoni titqies minn każ għal każ;

> Illi ma hemm l-ebda dubju li, minkejja x-xejriet x’aktarx prattiċi u utilitarji li l-qrati jidher li jieħdu biex, kemm jista’ jkun, kawża tkun salvata u azzjoni titqies fil-merti sewwa tagħha, jibqa’ dejjem il-fatt li l-liġi għadha tagħraf li xi azzjonijiet ma jistgħux joqogħdu flimkien. Il-parti attriċi ma jindaħlilha ħadd fl-għażla tagħha liema azzjoni trid tmexxi ’l quddiem, iżda hemm għażliet li ma jħallux lil dik il-parti titfa’ kollox f’qoffa waħda bit-tama li xi ħaġa tajba toħroġ minnha.”

Ma’ l-Artikolu 789 (1)(c), il-konvenuti jabbinaw l-Artikolu 156 (1)(a) u (b). Il-konvenuti Mary Grech et isostnu illi r-rikors guramenat huwa null peress li iqisu li m’ghandux dikjarazzjoni li tfisser b’mod car u sewwa l-oggett tal-kawza u wkoll li ghandu nieqes spjegazzjoni tar-raguni tat-talba. Gie ritenut illi F’dan ir-rigward issir referenza ghas-sentenza moghtija minn din il-Qorti diversament presjeduta fit-13 ta' Marzu 2003 fl-ismijiet "**K.B. Real Estate Ltd. vs Silvio Felice Ltd.**"(Citaz 484/2002JRM):-

> “Illi l-liġi, tippreskrivi, fost l-oħrajn, li ċ-Ċitazzjoni għandu jkun fiha tifsir ċar u sewwa tal-oġġett u r-raġuni tat-talba. Dan ifisser ukoll li l-premessi għat-talbiet għandhom iwasslu lil min qiegħed jaqra l-att biex jara rabta bejn dawk il-premessi u t-talbiet. Marbut ma’ dan ir-rekwiżit, hemm il-prinċipju li l-parti mħarrka trid tingħata l-fakolta’ li tkun tista’ tiddefendi kif jixraq lilha nnifisha mill-pretensjoni ta’ min iħarrikha [Ara, per ezempju, P.A. **5.6.1959** fil-kawza fl-ismijiet ***Sciortino et vs Micallef*** (Kollez. Vol: **XLIII.ii.748)]**;
>
> Illi huwa sewwasew dwar din id-disposizzjoni li wieħed isib għadd ta’ deċiżjonijiet tal-Qrati tagħna li jfissru l-limiti tagħha fid-dawl tal-eċċezzjoni tan-nullita’ tal-Att taċ-Ċitazzjoni minħabba n-nuqqas ta’ ħarsien tal-liġi. Ħafna minn dawn id-deċiżjonijiet ingħataw minħabba li jkun ġie allegat li t-talba kienet inċerta, x’aktarx sintesi ta’ jeddijiet li kull wieħed minnhom jagħti lok għal azzjoni distinta u separata. Għal xi zmien, il-forma tal-att ġudizzjarju kienet issaltan, imma, biż-żmien u b’interventi tal-leġislatur, issawret it-tejorija magħrufa bħala tal-ekwipollenti li nisslet il-prinċipju li m’hijiex meħtieġa ebda għamla espressa għall-proposizzjoni

tal-azzjoni [P.A.: **9.3.1965** fil-kawza fl-ismijiet ***M. Muscat noe vs Dr. J. Cassar et noe.*** (Kollez. Vol: **XLIX.ii.809**) u s-sentenzi hemm imsemmija;];

Illi, għalhekk, ċitazzjoni m'għandhiex tiġi mwaqqgħa għajr għal raġunijiet gravi [App. ~iv.: **20.2.1935** fil-kawza fl-ismijiet ***R. Merola pro et vvs S. Caruso*** (Kollez. Vol: **XXIX..i.106**). Madankollu, jekk in-nuqqas ta' kjarezza jkun ta' għamla u kwalita' tali li jċaħħad b'mod serju lill-imħarrek mid-difiża tiegħu, iċ-ċitazzjoni għandha tiġi mwaqqgħa [App. ~iv.: **22.5.1967** fil-kawza fl-ismijiet ***E. Scicluna vs M. Xuereb et*** (Kollez. Vol: **LI.i.299**); u Kumm. **19.6.1989** fil-kawza fl-ismijiet ***Frendo noe vs Attard noe*** (Kollez. Vol: **LXXIII.iv.971**) u s-sentenzi hemm imsemmija.]"

Dejjem kienet il-posizzjoni tal-Qrati nostrani li r-rikors li jaghti bidu ghall-azzjoni ghandu, safejn possibbli, jkun salvat u, ghalkemm kien hemm istanzi fejn il-Qrati ma kellhomx triq ohra ghajr jiddikjaraw l-azzjoni nulla, il-Qrati ghamlu dan b'kawtela. Tant huwa l-kaz li l-**proviso tal-Artikolu 789** jipprovdi li

"Iżda dik l-eċċezzjoni ta' nullità kif maħsuba fil-paragrafi (a), (ċ), u (d) ma tkunx tista' tingħata jekk dak in-nuqqas jew vjolazzjoni jkunu jistgħu jissewwew taħt kull dispożizzjoni oħra tal-liġi"

Issir referenza ghall-**Artikolu 175 tal-Kapitolu 12** li jipprovdi dwar meta jistghu isiru tibdiliet jew ziedet diment li dawn il-bidliet ma jbiddlux in-natura tal-azzjoni.

Ikkunsidrat;

L-ewwel eccezzjoni hija msejsa fuq is-sottomissjoni li r-rikors ma jispjegax b'mod car u sewwa l-oggett tal-kawza kif rikjest taht l-Artikolu 156 (1)(a) tal-Kapitolu 12 u wkoll li r-rikors ghandu nieqes spjegazzjoni tar-raguni tat-talba ai termini tal-Artikolu 156 (1)(b) tal-Kapitolu 12. Il-konvenuti jispjegaw oltre din l-eccezzjoni billi jghidu li hemm konfuzjoni fil-premessi u t-talbiet u dan ghaliex jidher li l-atturi ma kienux jafu jekk ghandhomx jibbazaw l-azzjoni

taghhom fuq (a) allegat inkapacita mentali u fizika ta' Teresa Darmanin, (b) fuq allegat vizzju fil-kunsens taghha, jew (c) jekk it-testmenti humiex foloz, fazulli u mhux awtentici. Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom il-konvenuti spjegaw li kif inhu redatt ir-rikors promotur jaghti lok sabiex jitressqu provi kompletament kontradittorji ghaliex jehtieg li l-atturi juru li t-testatrici kienet inkapaci taghmel testment izda fl-istess hin kellha l-kapacita mentali. Ghalhekk isostnu li ghandha tapplika l-massima legali *electa una via non datur recursus ad alteram*.

Waqt it-trattazzjoni l-atturi tramite l-avukat taghhom issottomettew illi sta ghalihom li jgibu l-provi mehtiega sabiex jissostanzjaw l-azzjoni taghhom. Jghidu wkoll li dak li huwa importanti huwa li t-talbiet isegwu dak li inghad fil-premessi. Gie sottomess ukoll li xejn mhu minnu li hemm kontradizzjoni u dan ghaliex it-talbiet kif inhuma ma jeskludux lil xulxin: "Jien qed nghid illi kien hemm problema bl-awtenticita ta' dawk it-testmenti. Apparti minn hekk il-persuna li ghamlet it-testmenti hemm dubju serju anzi jien qed nghid li ma kinitx kapaci taghmel dawk it-testment u li biex ghamlet dak it-testment, ma kinitx hielsa mela allura m'hemmx kontradizzjoni ghaliex f'kull kaz dak it-testment ma jirriflettix il-volonta hielsa taghha."[3]

Din il-pożizzjoni hija in linea mad-decide tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kawża **John Pace noe et v. Carmela Chircop** (deċiża fl-4 ta' Ġunju 1964), u cioe` li għalkemm jista' jidher li hemm kontradizzjoni bejn l-allegazzjoni tal-inkapaċita` mentali tat-testatur u l-allegazzjoni tal-kaptazzjoni u s-suġġestjoni, (in kwantu tal-ewwel tippresupponi n-nuqqas ta' *sana mens* u tat-tieni tippresupponi li fil-fatt kien hemm *sana mens*) tali kontradizzjoni hija waħda biss apparenti. Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili irrikonoxxiet li apparti mill-inkapaċita` mentali *per se,* għandu jiġi kkonsidrat l-indeboliment mentali u fiżiku in kwantu jpoġġi lill-persuna iktar fil-mira tad-dolo:-

> *"ma hemm xejn kuntrarju li l-kapitazzjoni u s-suġġestjoni jiġu pprospettati bħala ipotesijiet subordinati fil-każ ta' nuqqas ta' verifika*

[3] Pagna 84 tal-process.

tal-ipotesi iżjed gravi tal-infermita` mentali; għaliex, kif jgħid ir-Ricci, 'alla facolta` di testare e` necessario che si accoppi una volonta` efficace'. Hekk infatti sar fis-sentenza Imbroll vs Moughliett, Koll. Vol. XXIV.i.793 u fis-sentenzi taljani Nri 538 sal-548 ċitati fir-Raccolta ta' Gurisprudenza tal-Fadda, Vol III taħt l-Artikolu 762-763, li kif huwa risaput jikkomentaw leġislazzjoni simili għal tagħna. Għalhekk il-kontradizzjoni bejn it-tlett motivi li jaqgħu fl-ewwel kategorija fuq imsemmija hija biss apparenti u huwa wkoll floku, skont l-imsemmija sentenza Imbroll vs Moughliett, li l-indeboliment mentali u fiżiku jiġi kkonsidrat, apparti mill-inkapaċita`, anke bħala element tal-attrazzjoni iżjed faċli tad-dolo."

Ikkunsidrat;

Din il-Qorti tibda billi tosserva li fil-kaz odjern johrog car li l-ilment tal-konvenuti ma jaqax fil-parametri ta' nuqqas procedurali, imma huwa wiehed sostantiv, fis-sens illi l-kontestazzjoni fl-ewwel eccezzjoni ma tintrabatx mas-sura tal-att gudizzjarju. Kemm fin-nota ta' sottomissjonijiet kif ukoll fit-trattazjoni tal-legali taghhom il-konvenuti jinsistu li l-premessi u t-talbiet – ghalkemm fil-verità it-talbiet qeghdin jirflettu l-kawzali – huma kontradittorji u dan ghaliex ma jistax wiehed ma jkunx san mentalment sabiex jaghmel testment imma imbaghad fl-istess nifs jinghad li t-testatur kien ingannat jew frodat, ghax b'din tal-ahhar ikun ifisser li kien mentalment san sabiex jaghmel testment.

Il-Qorti tqis li tali sottomissjoni ma hiex legalment fondata. Ma hemm xejn kontradittorju meta wiehed jallega li persuna li hija milquta minn infermita mentali jew fizika tigi ingannata u frodata. Iz-zewg pretensjonijiet jistghu joqghodu flimkien minghajr ma joholqu dik il-konflittwalita' li tirrendi l-azzjoni attrici nulla.

Ikkunsidrat;

Jehtieg issa li l-Qorti tiddelibera din l-eccezzjoni fejn tikkontendi illi hemm konfuzzjoni u kontradittorjeta' bejn l-allegazzjoni li t-testatrici giet ingannata meta ffirmat it-testment ma' l-allegazzjoni parallela tal-atturi illi addirittura it-testment ma giex iffirmat mid-decujus u li allura l-firma hija falza.

Issir referenza ghas-sentenza citata mill-konvenuti fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom fl-ismijiet **Mary Grech et vs. Maria Borg** (App Civ Nru 1238/2012) deciza mill-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) fit-28 ta' Marzu 2014.

Jehtieg li l-ewwel u qabel kollox jigi ccarat li t-talbiet tal-atturi f'dik il-kawza huma kompletament differenti mill-kaz odjern. Fl-ewwel talba ta' dik il-kawza qieghed jintalab li t-testment ghandu jigi kkunsidrat null "minhabba mard mentali li ppriva lit-testatur mill-pjeni poteri mentali tieghu u li rrenda lit-testatur inkapaci fil-mument tal-istess testment kif fuq premess u/jew subordinatament minhabba li t-testatur kien ta' mohh u ta' volonta` tant debboli li kien strument f'idejn l-intimata" u imbaghad fit-tielet talba qieghed jintalab jekk dan m'huwiex il-kaz allura il-Qorti ghandha "tiddikjara lill-intimata indenja u inkapaci li tircievi bis-sahha tal-imsemmi testment billi wetqet l-atti msemmija fl-Artikolu 605(1)(c) tal-Kodici Civili". Fejn f'nifs qieghed jinghad li t-testatur ma kienx ta' mentalità sana sabiex jaghmel testment imma imbaghad qieghed jinghad li kien kapaci jaghmel testment izda hija l-konvenuta li ma tistax tiret minhabba wahda mir-ragunijiet imsemmija taht l-Artikolu 605 tal-Kapitolu 16. Il-Qorti tal-Appell irrikonoxxit li l-konflitt fit-talbiet m'huwiex fl-ewwel talba izda hija t-tielet talba fil-konfront tal-ewwel:

> "L-ewwel talba, ghalkemm bazata fuq zewg premessi, tista' ssegwi bhala talba peress li fiha l-atturi qed jitolbu l-istess haga, in-nullita` tat-testment, a bazi ta' gradi differenti tal-infermita mentali tad-decujus. Huma qed jallegaw illi t-testatur jew kien affett minn infermita mentali totali jew kien tant ta' volonta` debboli li kien "strument" f'idejn il-konvenuta. Persuna li hi biss "strument" f'idejn persuna ohra jonqos fiha l-volonta` necessarja biex taghti l-kunsens taghha ghal att impunjat. Bit-tielet talba pero` l-atturi qed jitolbu lill-Qorti tinsa dan kollu u tghid li t-testatur kien mentalment

> kapaci, mohhu f'loku, izda gie ingannat. Hawn japplika l-principju *electa una via non datur recursus ad alteram*. Iz-zewg kawzali huma insanabbli ghax ma jistax ikun li t-testatur kien *sanis mentis* u mentalment inkapaci fl-istess hin."

Tirritjeni wkoll li

> "hawn mhux kaz fejn l-atturi qed jitolbu n-nullita` tat-testment ghal diversi ragunijiet (kif jidher kienu c-cirkostanzi tal-kaz **Pace v. Chircop** kkwotata mill-ewwel Qorti), izda fejn qed jigi allegat li t-testment hu null u validu fl-istess hin".

Sentenza f'kawza simili ghal dik odjerna hija dik fl-ismijiet **Anthony Scerri pro et noe vs. Richard Gauci** (Cit Nru 55/2002 JRM) deciza mill-Qorti Civili, Prim'Awla fit-28 ta' Novembru 2002 fejn it-talbiet kienu jaqraw hekk:

> "1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi t-testment tat-23 t'Awissu 2001 magħmul minn Anthony Nicholas Borg fl-atti tan-Nutar Antoine Agius huwa null minħabba li l-firma fuqu tat-testatur hija falża;
>
> 2. Tiddikjara u tiddeċiedi illi t-testment imsemmi huwa null u ta' ebda effett legali minħabba nuqqas u/jew vizzju tal-volonta' tal-istess testatur;"

Inghad hekk f'dik is-sentenza:-

> "Illi ngħad ukoll li fejn ma jkunx hemm kontradizzjoni għall-aħħar bejn il-premessi u t-talbiet jew bejn it-talbiet innifishom, il-Qrati għandhom iqisu b'ċirkospezzjoni eċċezzjoni ta' nullita' ta' att ġudizzjarju. Biex att ta' ċitazzjoni jgħaddi mill-prova tal-validita' huwa biżżejjed li t-talba tkun imfassla b'mod tali li l-persuna mħarrka tifhem l-intenzjoni ta' min ħarrikha u li tali tifsila ma tkunx ta' ħsara għall-imħarrek li jiddefendi lilu nnifsu mit-talba tal-attur."
>
> [...]

> ....il-kontestazzjoni dwar il-kontradittorjeta' tat-talbiet ma tintrabatx mas-sura tal-att ġudizzjarju. Il-qofol tad-diffikulta' li l-imħarrek il-ħin kollu jirreferi għaliha hu marbut essenzjalment mal-impossibilita' li ż-żewġ xenarji prospettati mill-atturi li fihom setgħet saret il-firma fuq it-testment jeliminaw il-waħda

Il-Qorti tal-Appell (Sede Superjuri) fis-sentenza **Rosalinda Rita Portelli et vs. Carmen Portelli** deciza fil-5 t'Ottubru 2018 ittrattat eccezzjoni ta' nullita' rigward talbiet identici bhal dawk fil-kawza odjerna u jekk dawn ghandhomx jigu kkunsidrati bhala kontradittorji. Il-Qorti tal-Appell ma sabitx illi talba ghal dikjarazzjoni gudizzjarja li firma fuq testment hija falza u talba sabiex jigi dikjarat li t-testatur kien ingannat joholqu konflitt li jirrendi l-azzjoni nulla. Intqal hekk mill-Qorti tal-Appell:-

> "15. It-tieni aggravju tal-konvenuta appellanti jirrigwarda l-fatt li l-ewwel qorti ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni (preliminari) tagħha li r-rikors ġuramentat huwa null minħabba l-allegata kontradittorjeta` bejn **l-ewwel** u t-**tielet** talbiet. L-ewwel eċċezzjoni taqra hekk (sottolinear ta' din il-qorti):
>
> "*Illi preliminarjament, hemm l-irritwalita` u konsegwenti nullita` ta' dan ir-rikors ġuramentat minħabba kontradittorjeta` fit-talbiet attriċi. Dan għaliex l-attriċi qegħda fuq naħa taġixxi billi ssostni li l-firma tat-testatur li hemm fuq it-testment tas-sebgħa (7) ta' Frar 2009 hija waħda falza, fl-istess waqt qed issostni li t-testatur kien preżenti waqt li sar dan it-testment iżda ma kienx jippossjedi l-fakoltajiet mentali kollha, u di piu` imbagħad tgħid ukoll li t-testatur kien imġiegħel jagħmel it-testment permezz ta' allegat qerq da parti tal-esponenti. Dan jimporta kunflitt u iktar minn kontradittorjeta` waħda gravi bejn l-ewwel talba u t-tielet talba ta' dan ir-rikors ġuramentat, liema kunflitti jġibu n-nullita` tal-istess rikors.*"
>
> 16. L-ewwel u t-tielet talbiet, li fuqhom hija bbażata din l-eċċezzjoni jaqraw hekk (sottolinear ta' din il-qorti):

"*(1) Tiddikjara falza l-firma tat-testatur li hemm fuq it-testment hawn fuq imsemmi li jiġib id-data tas-sebgħa (7) ta' Frar elfejn u disgħa (2009), atti Nutar Anthony Hili;*

…

(3) Subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-ewwel żewġ talbiet, tiddikjara li meta sar it-testment tas-7 ta' Frar 2009 fl-atti tan-Nutar Anthony Hili, l-imsemmi Saviour Portelli ma kienx jippossjedi l-fakoltajiet mentali tiegħu b'mod li ma setax japprezza dak li qiegħed jagħmel u/jew kien priv mill-volonta` libera tiegħu minħabba l-pressjoni prattikata fuqu mill-konvenuta Carmen Portelli li ġie mġiegħel minnha jagħmel testment, u ġie indott bil-qerq jaqta' lill-attriċi bint unika tiegħu mill-wirt tiegħu, u jagħmel lilha konvenuta eredi universali u proprjetarja assoluta ta' ġidu kollu."

17. Għaldaqstant il-kontradittorjeta` allegata mill-konvenuta tirrigwarda s-segwenti tlett xenarji kontemplati u allegati mill-attriċi appellata, u cioe:

(1) il-falsita` tal-firma fuq it-testment (cioe` l-firma fuq it-testment ma saritx minn Saviour Portelli);

(3a) in-nuqqas ta' kapaċita` mentali tat-testatur (cioe` l-firma saret minn Saviour Portelli iżda ma huwa ma kienx *sanis mentis*):

(3b) in-nuqqas ta' volonta` libera tat-testatur (cioe` l-firma saret minn Saviour Portelli li għalkemm kien *sanis mentis* iffirma għaliex saret pressjoni fuqu u kien ukoll imqarraq).

18. B'riferenza għall-allegata kontradizzjoni bejn l-ewwel u t-tielet talbiet din il-qorti tagħmel riferenza għall-kawża fl-ismijiet **Anthony Scerri et vs Richard Gauci**, u partikolarment id-deċiżjoni parzjali tal-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili tat-28 ta' Novembru 2002. (Fil-fatt l-attriċi appellata fil-11 ta' Ġunju 2018 ippreżentat nota li fiha għamlet riferenza għal din il-kawża partikolari). F'din il-kawża l-atturi kienu talbu li tiġi dikjarata n-nullita` ta' testment (i) minħabba li l-firma fuqu hija falza, u wkoll (ii) minħabba nuqqas u/jew vizzju tal-kunsens tal-volonta` tat-testatur. Il-konvenut qajjem l-eċċezzjoni preliminari li l-kawża hija nulla għaliex il-kawżali u t-

talbiet huma kontradittorji. Il-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili kienet ċaħdet l-imsemmija eċċezzjoni preliminari. Hija irriteniet hekk:

"Illi f'dan il-każ joħroġ ċar li l-ilment tal-imħarrek ma jaqax fil-parametri ta' nuqqas proċedurali imma wieħed sostantiv. Dan jingħad għaliex il-kontestazzjoni dwar il-kontradittorjeta' tat-talbiet ma tintrabatx mas-sura tal-att ġudizzjarju. Il-qofol tad-diffikulta' li l-imħarrek il-ħin kollu jirreferi għaliha hu marbut essenzjalment mal-impossibilita` li ż-żewġ xenarji prospettati mill-atturi li fihom setgħet saret il-firma fuq it-testment jeliminaw il-waħda lill-oħra. Dan huwa minnu u jistqarruh l-atturi nfushom, imma r-riżultat tal-waħda u tal-oħra, jekk debitament pruvat, iwassal għall-istess effett fuq it-testment: jiġifieri t-tħassir tiegħu. Jekk dan l-argument jagħti id aktar b'saħħitha lill-imħarrek biex iżidha mad-difiża tiegħu fil-mertu, ma jġibx ukoll li b'daqshekk l-azzjoni attriċi ma tiswiex;"

19. Għandu jingħad ukoll illi għalkemm it-tielet talba fiha nfisha tikkontempla żewġ kawżali differenti (li Saviour Portelli kien *sanis mentis* u wkoll li ma kienx *sanis mentis*) ma jfissirx li tali kawżali ma jistgħux ikunu kompatibbli għal xulxin. F'dan ir-rigward issir riferenza għal deċiżjoni riċenti mogħtija minn din il-qorti fil-kawża **Lorenza Bonnici et vs Maria Dolores Mifsud et** (2 ta' Marzu 2018) fejn ġie ritenut hekk:

"L-ewwel Qorti kkummentat illi ż-żewġ kawżali huma opposti għal xulxin in kwantu l-ewwel waħda hija bbażata fuq l-allegazzjoni tal-inkapaċita, filwaqt li t-tieni waħda tippresupponi li kienet kapaċi tagħmel testment (libertas testandi) iżda kienet kondizzjonata……

Għalkemm il-kawżali ta' theddid tippresupponi l-kapaċita` tat-testatriċi li tagħmel testment, jibqa' l-fatt li fin-nuqqas li tiġi verifikata l-allegazzjoni tad-dimensja (ossia inkapaċita` mentali assoluta) fil-mument li ġie redatt it-testment, xorta waħda jista' jirriżulta indeboliment mentali u/jew fiżiku li seta' rrenda l-pożizzjoni tat-testatriċi aktar suxxettibbli għal theddid. Jidher li kien f'dan l-ispirtu li l-ewwel Qorti minkejja li kkummentat li l-

kawżali huma "opposti" għal xulxin, qisithom sanabbli u kompatibbli tant li qisithom it-tnejn alternattivi għal xulxin."

Il-Qorti tabraccja dan l-insenjament u tikkonkludi illi l-azzjoni attrici ma hiex nulla bil-fatt li qed jintalab sew li l-firma fuq it-testment hija falza kif ukoll li d-decujus ma kenitx kapaci taghmel testment u kif ukoll li t-testment sar b'ingann, frodi, qerq, theddid u minacci. Jekk xi wahda mill-allegazzjonijiet tirrizulta fondata dejjem ser twassal ghall-istess rizultat li t-testment huwa null. Ghalhekk ma hux meqjus li t-talbiet huma kontradittorji ghal xulxin.

Ikkunsidrat;

It-Tieni Eccezzjoni Preliminari.

Fit-tieni eccezzjoni taghhom il-konvenuti qeghdin jeccepixxu illi r-rikors promotur huwa null ghaliex hemm inkompatibilità guridika bejn l-ewwel, it-tieni u l-hames talba u dan ghaliex skond il-konvenuti ma tistax tigi kkontestata l-validità ta' testment imbaghad fl-istess nifs jintalab li jkun hemm immissjoni fil-pussess ai termini tal-istess testment.

Minn qari tat-talbiet attrici ma jidhirx li l-atturi fil-hames talba taghhom qed jitolbu li ssir l-immissjoni fil-pussess ai termini ta' testment. Huwa minnu li hu mistenni li l-immissjoni fil-pussess issir mill-werrieta izda kif inghad il-hames talba trid tinqara' flimkien mar-raba' talba fejn qed jintalab li l-partijiet kollha eccetto d-Direttur tar-Registru Pubbliku jigu dikjarati werrieta.

Il-Qorti ma tirriskontra l-ebda nullita tar-rikors guramentat f'dan ir-rigward kif eccepiet mill-konvenuti.

Ikkunsidrat;

It-Tielet Eccezzjoni.

B'din l-eccezzjoni l-konvenuti qeghdin jishqu li huma ghandhom jinghataw l-fakultà li jressqu eccezzjonijiet ulterjuri wara li jinghataw kjarifika tal-kawzali u tat-talbiet tal-atturi.

Din il-Qorti tqis li l-konvenuti, filwaqt li fehmu tajjeb il-kawzali u t-talbiet tal-atturi; ghandhom ragun rigward il-fatt li ma giex indikat mill-atturi minn min twettaq l-allegat frodi, qerq, ingann u/jew theddid. Ghal din ir-raguni l-Qorti sejra taghti terminu lill-atturi sabiex permezz ta' nota jindikaw min hi jew min huma dik / dawk il-persuna/i li wettqet/wettqu frodi, qerq, ingann u/jew theddid allegat.

Ikkunsidrat;

Ir-Raba' Eccezzjoni.

Ir-raba' eccezzjoni tirrigwarda l-fatt li l-atturi naqsu milli jindikaw l-ismijiet shah, kif ukoll tal-fatti u tal-provi li bi hsiebhom jaghmlu permezz tax-xhieda indikati minnhom u din giet sollevata ai termini tal-Artikolu 156 (4).

Il-konvenuti ghandhom ragun b'din l-eccezzjoni. Minn harsa lejn il-lista tax-xhieda wiehed mill-ewwel jinnota li kull ma gie indikat huma biss ismijiet tax-xhieda minghajr ma gew indikati x'fatti u xi prova bi hsiebhom iressqu. Ghalhekk din l-eccezzjoni sejra tintlaqa' u sejra takkorda terminu sabiex l-atturi jindikaw il-fatti u l-provi li bi hsiebhom jaghmlu bix-xhieda minnhom indikati.

Decide

Ghal dawn il-motivi, din il-Qorti tiddeciedi kif gej:-

1. Tichad l-ewwel u t-tieni eccezzjoni tal-konvenuti Mary Grech et.

2. Tilqa' parzjalment it-tielet eccezzjoni u taghti lill-atturi ghoxrin jum millum sabiex b'nota jindikaw il-persuna jew il-persuni li skond huma ikkomettew dak minnhom allegat fil-premessi rigwardanti l-ewwel talba.

3. Tilqa' r-raba' eccezzjnoi u taghti lill-atturi ghoxrin jum millum sabiex b'nota jottemperaw ruhhom mad-dispost tal-Artikolu 156 (8) tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta bil-mod kif fuq indikat.

   Bl-ispejjez rizervati ghas-sentenza finali.

   Tordna l-prosegwiment tal-kawza.

Moqrija.

Onor. Robert G. Mangion
Imhallef

Lydia Ellul
Deputat Registratur